

”Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle”

Remissvar från Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF)

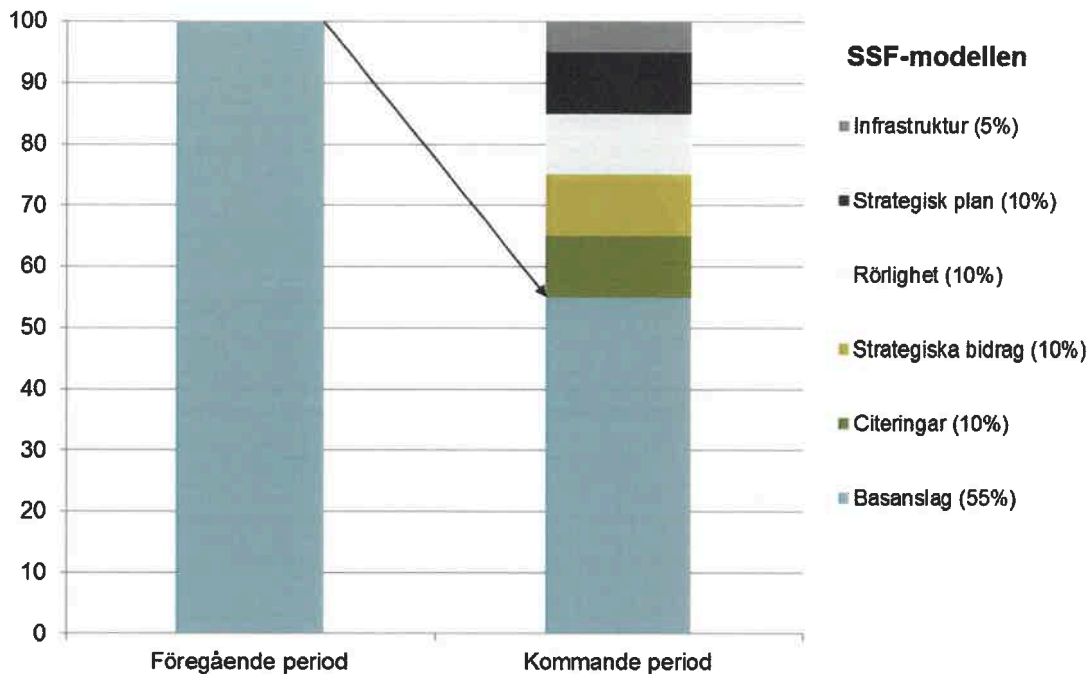
Sammanfattning

SSF tillstyrker att regeringen med någon regelbundenhet utvärderar effekten av statens satsningar på forskning utförd vid landets universitet och högskolor samt skapar ett faktabaserat underlag för beslut om fortsatta och nya satsningar genom basanslag eller riktade uppdrag till lärosätena. Det väsentliga är vad regeringen faktiskt vill att lärosätena ska åstadkomma och med lämpliga kriterier eller indikatorer samt styrmedel får detta till stånd. Vinnovas förslag till modell för värdering av samverkanⁱ kan vara en del av en, eller en inspiration till en del av en, sådan helhet.

SSF:s kommentar

Universitet och högskolor har tre huvuduppgifter: att bedriva utbildning och forskning och att samverka med det omgivande samhället. Lärosätena ska dessutom verka för att forskningsresultat kommer till nyttaⁱⁱ. SSF:s erfarenhet är att lärosätens engagemang för nyttiggörande är mycket lägre än vad det kunde vara i ett samtida, globaliserat samhälle.

SSF rekommenderar att staten tar ett helhetsgrepp när det gäller kvalitetsstyrda basanslag och inför ett system för utvärdering och resurstilldelning som innefattar hela forskningsanslaget. Dock ska detta system kunna utvecklas över tid så att ”gaming”-effekter inte rotas. Dessutom är det centralt att fördelningsmodellen belastar systemet minimalt och alltid måste ställas i proportion till skapad nytta och utvärderingens kostnader. SSF:s remissvar på ”FOKUS-utredningen” (RK Dnr: U2014/07505/F) hade den innebördenⁱⁱⁱ, avseende basanslaget för forskning och utbildning på forskarnivå. SSF:s förslag i FOKUS-frågan var att skapa en modell som till största grad är baserad på indikatorer, dvs kvantitativt inriktad. Dock ej till 100 procent baserad på indikatorer såsom är fallet i t ex Finland. SSF:s förslag till modell ses i figur 1.

Figur 1. SSF:s motförslag i FOKUS-utredningen

Modellen är i korthet: Ostyrt basanslag baserat på tidigare års budget: 55%, Vetenskapliga citeringar: 10%, Hur framgångsrikt lärosätet är att attrahera bidrag från externa strategiska finansiärer: 10%, Rörlighetsindikator: 10% (jmf även med Stints "internationaliseringsindex"^{iv}), Strategisk plan: 10% och satsningar på infrastruktur 5%.

I SSF-modellen är 90% av styrningen baserad på kvantitativa indikatorer. Den stora kvantitativa delen är inte perfekt som ekonomiskt styrmedel men kan ge positiva incitament i systemet, samtidigt som den faktiskt är transparent och kostnadseffektiv.

Endast 10% i SSF-modellen, "Strategisk plan" är kvalitativ och baserad på bedömning av expertgrupper. Den delen kan inspireras av Vinnovas förslag till modell för värdering av samverkan. Vi menar dock att "tillgängliggöra" (se fotnot 9, sid 6 i Vinnovas rapport) är en missvisande term i sammanhanget då det skulle omfatta även information om forskning. Nyttiggörande är ett bättre begrepp som har med faktisk kunskapsomvandling att göra (skilj på kunskapsgenerering och kunskapsomvandling^v), vilket informationsverksamhet inte har. Hur bra lärosäten är/blir på kunskapsomvandling hänger ihop med vilket kultur som man har/skapar på lärosätet, det vill säga det hänger starkt ihop med ledarskapet^{vi}. En ibland gängse uppfattning bland representanter från lärosäten är att lärosätena har autonomi och därmed ska inte modeller för styrning införas. Detta blir ett logiskt felslut eftersom staten/samhället har ett syfte med lärosätena och hur bra det uppfylls bör styra tilldelning av medel. Lärosätenas autonomi måste ligga i valfriheten *hur* lärosätena uppfyller syftet, inte *att* de uppfyller syftet. Autonomi gör att lärosätet kan fokusera mer eller mindre på valda delar av uppdraget samt välja hur det görs på bästa sätt enligt dem själva.

De fyra samverkansperspektiven i Vinnovas modell är väl genomtänkta. Dokumenterad strategi, förankring, meritvärde och belöning för samverkan och bidrag till värdeskapande hos samverkansparter är alla viktiga ingredienser. Eventuellt kunde dessa slås med ytterligare något kvalitativt kriterium som har med strategi, ledarskap och nyttiggörande att göra. Den kvalitativa

bedömningen av detta omvandlas till ett omdöme om strategi/samverkan/ verksamhetsutveckling och utgör grunden i en 10 procentig del av SSF:s modell av kvalitetsbaserat basanslag.

Övrigt

Finansiärer skulle kunna bidra till ett mer komplett forsknings- och innovationssystem om de förslag som framfördes i innovationsstödsutredningen^{vii} genomfördes, dvs att 2% av varje forskningsbidrag från forskningsråden bör disponeras för nyttiggörande vid lärosätena. SSF reserverar idag hela 3% av sina större projektbidrag för nyttiggörande. Vi förväntar oss dessutom i utlysningstexter och kontrakt att forskaren med sina samverkanspartner aktivt söker få genomslag av de upptäckter och innovationer som görs.

I den omfattning som samverkansuppgiften för anställda lärare/forskare väsentligt växer relativt undervisning- och forskningsuppgifter, så kan ersättningar till forskare behöva utgå som svarar mot de värden som uppstår ur samverkan. Det kan t ex ske genom att avtala bort lärarundantaget för specifika samarbetsprojekt mot arvode/royalty. Det tar frågan in på arbetsrätt och hur befattningsbeskrivningen skrivs. I den mån tjänsterna ändras tillkommer då även fackliga intressen att hantera.

Stiftelsen för Strategisk Forskning, 2017-05-17

Beslutande

Lars Hultman
VD

Föredragande

Joakim Amorim
Programchef

ⁱ Förslag på modell för värdering av samverkan, Vinnova Dnr.: 2013-03216

ⁱⁱ <http://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/universitet-och-hogskolor.html>

ⁱⁱⁱ Kollegial granskning eller granskning av ett helt kollegium? Remissvar från Stiftelsen för Strategisk Forskning gällande rapporten: "Research quality in Sweden – FOKUS", U2014/07505/F, 2015, SSF Dnr: zA15.0084, RK Dnr: U2014/07505/F

^{iv} http://www.stint.se/se/i_fokus/var/newsID/540

^v *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet*, SOU 2016:72

^{vi} *Utvecklad ledning av universitet och högskolor*, SOU 2015:92

^{vii} *Innovationsstödande verksamheter vid universitet och högskolor: Kartläggning, analys och förslag till förbättringar*, SOU 2012:41